

Т. П. Зарічна

Порівняльний аналіз систем фармацевтичної освіти в Україні та деяких країнах світу

Запорізький державний медичний університет

Ключові слова: фармацевтична освіта, працівники сфери охорони здоров'я, порівняльне дослідження.

Входження України до світової спільноти неможливе без структурної реформи національної системи вищої освіти, зокрема фармацевтичної.

З метою вдосконалення національної системи підготовки фармацевтичних кадрів методом порівняльного аналізу вивчили системи фармацевтичної освіти України та деяких країн Європи, окремих країн пострадянського простору та США.

Встановили, що у країнах Європи, де вищу освіту отримують згідно з основними положеннями Болонського процесу, є й недоліки, і переваги. Останні можна застосувати в національній системі фармацевтичної освіти.

Системи фармацевтичної освіти країн пострадянського простору (Російська Федерація, Казахстан) не мають суттєвих відмінностей від аналогічної системи в Україні.

Фармацевтична освіта США суттєво відрізняється від Болонського процесу, при цьому має свої переваги, котрі вітчизняна система освіти може запозичити.

Сравнительный анализ систем фармацевтического образования в Украине и некоторых странах мира

Т. П. Заричная

Вхождение Украины в мировое сообщество невозможно без структурной реформы национальной системы высшего образования, в том числе фармацевтической.

С целью усовершенствования национальной системы подготовки фармацевтических кадров методом сравнительного анализа изучено системы фармацевтического образования Украины и некоторых стран Европы, отдельных стран постсоветского пространства и США.

Установлено, что в странах Европы, где высшее образование получают в соответствии с основными положениями Болонского процесса, есть и недостатки, и преимущества. Последнее можно применить в национальной системе фармацевтического образования.

Системы фармацевтического образования стран постсоветского пространства (Российская Федерация, Казахстан) не имеют существенных отличий от аналогичной системы в Украине.

Фармацевтическое образование США существенно отличается от Болонского процесса, при этом имеет свои преимущества, которые отечественная система образования может перенять.

Ключевые слова: фармацевтическое образование, работники сферы здравоохранения, сравнительное исследование.

Актуальные вопросы фармацевтической и медицинской науки и практики. – 2015. – № 2 (18). – С. 106–109

Comparative analysis of pharmaceutical education in Ukraine and some countries of the world

T. P. Zarichnaya

The entry of Ukraine into the world community is impossible without structural reform of the national higher education system, including pharmaceutical.

Aim. In order to improve the national system for training pharmaceutical staff were studied by comparative analysis of the pharmaceutical education in Ukraine and some countries in Europe, some post-Soviet countries and the USA.

Results. Established researches European countries where higher education by getting the main provisions of the Bologna process, there are disadvantages and advantages. The latter can be applied in the national system of pharmaceutical education.

Conclusions. Pharmaceutical education systems of the former Soviet Union (Russia, Kazakhstan) has no significant differences from similar systems in Ukraine.

USA pharmaceutical education differs significantly from the Bologna process, thus has its advantages, which our education system can learn from their experience.

Key words: Pharmacy Education, Health Manpower, Comparative Study.

Current issues in pharmacy and medicine: science and practice 2015; № 2 (18): 106–109

Вища освіта є фундаментом людського розвитку та прогресу суспільства, а також гарантом індивідуального розвитку, підтримує формування інтелектуального, духовного та виробничого потенціалу суспільства.

Соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві, входження України до світової спільноти неможливі без структурної реформи національної системи вищої освіти.

Мета роботи

Здійснення порівняльного аналізу систем фармацевтичної освіти України та деяких країн світу, зокрема:

- порівняльного аналізу систем фармацевтичної освіти окремих країн Європи та України;
- порівняльного аналізу систем фармацевтичної освіти країн пострадянського простору (Російська Федерація, Республіка Казахстан) та України;

- порівняльного аналізу систем підготовки фармацевтичних кадрів у Сполучених Штатах Америки та Україні.

Матеріали і методи дослідження

Дослідження базується на порівняльному аналізі системи підготовки фармацевтичних кадрів в Україні та низці країн, котрі згрупували таким чином: країни Європи (ФРН, Франція, Польща, Великобританія, Італія, Чехія, Болгарія), країни пострадянського простору (Російська Федерація, Республіка Казахстан), Сполучені Штати Америки.

Результати та їх обговорення

Сьогодні ступінчата система вищої освіти України передбачає підготовку спеціалістів із вищою освітою за таким кваліфікаційним рівнем: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр [4].

Згідно з Постановою КМУ №787 від 27.08.2010 р. нині в освітньо-кваліфікаційному напрямі підготовки «Фармація» передбачені спеціальності: «Фармація», «Клінічна фармація», «Технологія фармацевтичних препаратів», «Технологія парфумерно-косметичних засобів».

Однією зі складових частин єдиної системи безперервної фармацевтичної освіти є післядипломне навчання, етапами якого є інтернатура, магістратура, спеціалізація (вторинна спеціалізація), тематичне вдосконалення, атестація, підвищення кваліфікації.

У зв'язку з інтеграцією в європейський простір, ухваленням Закону України від 01.07.2014 р. «Про вищу освіту» національна система фармацевтичної освіти перебуває в перехідному стані [6].

Згідно з положеннями Закону передбачаються такі рівні вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

Наступним кроком стало проведення порівняльного аналізу систем фармацевтичної освіти України та відзначених країн Європи [1,5,7].

В європейських країнах вищу освіту отримують згідно з основними положеннями Болонського процесу, початок якого сягає 1999 року [2,3].

Ключові положення цього процесу:

1. Ухвалення системи порівняльних ступенів.
2. Введення двоциклового навчання: попереднього (undergraduate) і випускного (graduate).
3. Впровадження європейської системи залікових одиниць трудомісткості для підтримки великомасштабної студентської мобільності (система кредитів).
4. Суттєвий розвиток мобільності учнів (на базі виконання двох попередніх пунктів).
5. Сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості.
6. Впровадження внутрішньовишівських систем контролю якості освіти.
7. Сприяння необхідним європейським поглядам у вищій освіті.

У результаті дослідження встановили, що в системі вищої освіти України є багато спільного з проаналізованими системами. Однак є суттєві відмінності.

До досвіду підготовки фармацевтичних фахівців, котрий заслуговує на увагу і може бути використаний

в національній системі фармацевтичної освіти, можна включити:

1. Дипломи фармацевтичних фахівців визнаються в усіх країнах Європи і в більшості країн світу, при цьому не потрібне додаткове їхнє підтвердження (Чехія, Польща, ФРН).

2. Зарахування до вишу відбувається двічі на рік (ФРН).

3. Студентам надано вибір англійських програм (Польща).

4. З навчальних планів ВНЗ виключені ті дисципліни, вивчення яких не має прикладного значення для майбутніх фахівців або вивчення таких дисциплін зводиться до символічного мінімуму (Польща).

5. Дається можливість одержати інші спеціальності (наукова інформація про лікарські засоби, біотехнологія, техніка виготовлення фітопрепаратів, фармація, фармацевтична хімія та фармацевтична технологія тощо) з різними термінами навчання (Італія).

6. Вивчаються додаткові предмети: радіофармація, курс раціонального харчування, імунологія (Великобританія), проводяться семінари зі стереохімії, номенклатури хімічних сполук, фармацевтичної і медичної психології (ФРН).

7. Відсутня жорстка система навчання в обов'язковому порядку («академічна свобода»), що виховує відповідальність і самодисципліну в майбутніх фахівців (ФРН).

8. Тривалий термін (один рік) практики та стажування (ФРН, Франція, Великобританія). До того ж на базі аптек, аптечних магазинів, фармацевтичних фірм, лабораторій з контролю лікарських засобів створюються навчальні центри (Болгарія).

9. З боку держави висувуються жорсткі умови отримання диплому, що доводить високий професіоналізм випускників (ФРН, Італія, Франція).

10. Велика увага приділяється вивченню клінічної фармації, що пов'язано з правом фармацевтів виписувати рецепти хворим на рівні з лікарями, та підготовці госпітального фармацевта (Великобританія).

Поряд з цим у системі фармацевтичної освіти низки європейських країн є відмінності від систем підготовки фармацевтичних кадрів в Україні, які можна характеризувати як негативні. Так, наприклад, в Болгарії, Чехії фармацевтичну освіту можна отримати тільки в одному ВНЗ. У Великобританії управління та маркетинг взагалі не вивчають в рамках фармацевтичної освіти. В Польщі треба навчатися мінімум шість років, щоб отримати диплом провізора, і немає можливості отримати ступінь бакалавра після трьох років навчання.

Далі вивчили систему підготовки фармацевтичних фахівців у країнах пострадянського простору: Російська Федерація і Республіка Казахстан [5,7].

У Російській Федерації діє така система вищої освіти:

- «бакалавр» – 4 роки;
- «спеціаліст» – не менше ніж 5 років;
- «магістр» – 2 роки.

Перелік напрямів підготовки (спеціальностей), за якими можуть бути встановлені інші нормативні терміни

опанування основних освітніх програм вищої професійної освіти, встановлюється урядом Російської Федерації.

У ВНЗ поряд із традиційними фармацевтичними дисциплінами викладають основи фармацевтичної практики в комунальних і лікарняних аптеках, у промисловості та системі освіти; клінічну біологію та введення у відповідні аспекти соціальних і поведінкових наук, що спрямовані на компетенції в наданні допомоги пацієнту, а це можна розглядати як позитивний досвід у системі підготовки фармацевтичних кадрів.

Порівняльний аналіз систем фармацевтичної освіти Російської Федерації та України показав, що структура фармацевтичної освіти цих країн не має суттєвих відмінностей. Обидві країни мають певні недоліки та не повністю відповідають вимогам європейських держав.

Республіка Казахстан стала учасницею Болонського процесу у 2010 р.

Законом Республіки Казахстан «Про освіту» (2007 р.) затверджені такі рівні та кваліфікації:

вища базова освіта – програма бакалаврату, термін навчання 4 роки;

післявузівська освіта – програма магістратури, 1 рік; програми підготовки докторів філософії (PhD) – докторантура, мінімум 3 роки.

Післявузівська медична та фармацевтична освіта включає резидентуру, магістратуру і докторантуру.

До відмінностей, що виявили під час порівняльного аналізу і які можна запропонувати для впровадження в Україні, належать: можливість вибору дисциплін, формування індивідуальної освітньої програми, впровадження у навчання нових предметів (комунікативні навички, основи доказової медицини тощо).

Наступний крок – порівняння систем підготовки фармацевтичних кадрів в Україні та Сполучених Штатах Америки [1].

Сучасна система вищої фармацевтичної освіти у США вражає передусім своєю несхожістю з Болонською системою.

В Америці не має федерального закону, що стосується фармацевтичної освіти та кваліфікації фармацевта, і федерального органу, що опікується системою фармацевтичної освіти. У кожному штаті до такої освіти пред'являються свої вимоги.

У США з 2006 р. навчальні заклади готують лише фахівців високого рівня: останній фармацевт зі ступенем бакалавра закінчив навчання в 2004–2005 академічному році. Тепер у США є один-єдиний освітній рівень (ступінь) фармацевта – доктор фармації (PharmD).

Рішення щодо фармацевтичної освіти ухвалюють у США не МОЗ та / або Міносвіти, а громадські організації фармацевтів.

Курс підготовки фармацевтів розрахований на 5 років. Навчальна програма неоднакова.

У цій країні застосовується різноманітна та гнучка система обліку навчального навантаження, що складається з системи залікових одиниць (credits), підрахунку сумарних оцінок за критеріями кількості (GPA) й якості

(QPA), а також додаткових балів за успішну навчальну та наукову роботу (Honors).

Перш ніж отримати ліцензію на практичну діяльність, студент повинен скласти іспити при фармацевтичних управліннях штатів і пройти виробничу практику. Національна асоціація фармацевтичних управлінь штатів передбачає дев'ять місяців виробничої практики, з них три необхідно пройти після закінчення коледжу.

У США фармацевт є консультантом лікарів і медичного персоналу з лікарських засобів, тому особливу увагу звертають на питання розширення кола обов'язків і підвищення рівня медичних знань фармацевтів, які працюють у лікарнях.

Сьогодні в Америці фармацевти потрібні і в таких закладах, де необхідний прямий контакт із пацієнтом: екстрені медичні служби, лікарні, госпіси, догляд за пацієнтами в домашніх умовах. Тому в низці вишів створені факультети з лікарняної фармації, в багатьох коледжах наявна спеціалізація за цим напрямом.

Для кандидатів, які отримали освіту поза США, потрібен доказ того, що їхня фармацевтична освіта є еквівалентною до освіти випускників акредитованих фармацевтичних шкіл США в обсязі знань, які одержали американські бакалаври.

У результаті порівняльного аналізу систем фармацевтичної освіти України та Сполучених Штатів Америки встановили, що фармацевтична освіта Америки суттєво відрізняється від Болонського процесу. Система має свої переваги та недоліки. Для українських студентів є чимала кількість перешкод для вступу або для підтвердження диплому.

Позитивний досвід, який можна запозичити в цієї країни, очевидно, включатиме системи оцінювання знань, навичок студентів, обліку навчального навантаження, можливість вивчення низки факультативних дисциплін (аутотерапія, ядерна біологія тощо) та систему підготовки лікарняних фармацевтів.

Висновки

1. Виконали порівняльний аналіз систем фармацевтичної освіти України і деяких країн Європи. Виявили переваги, котрі можна застосувати у вітчизняній системі фармацевтичної освіти.

2. Здійснили порівняльний аналіз систем фармацевтичної освіти України та країн пострадянського простору (Російська Федерація, Республіка Казахстан). Встановили, що структура фармацевтичної освіти цих країн не має суттєвих відмінностей, має певні недоліки і не повністю відповідає вимогам європейських держав.

3. Виконали порівняльний аналіз систем підготовки фармацевтичних кадрів в Україні та Сполучених Штатах Америки. Встановили, що фармацевтична освіта Америки суттєво відрізняється від Болонського процесу, має свої переваги, які наша національна система вищої освіти може запозичити, та недоліки. Для іноземних студентів наявна велика кількість перешкод для вступу або для підтвердження диплому.

Список літератури

1. Баева О.В. Тенденции фармацевтического образования в разных странах мира [Электронный ресурс] / О.В. Баева // Менеджмент в области здравоохранения. – Режим доступа: http://uchebnikionline.com/medecina/menedzhment_u_galuzi_ohoroni_zdorovya_-_bayeva_ov/pidgotovka_provizoriv_farmatsevtiv.htm.
2. Большаков В. Болонський процес: плюси і мінуси / В. Большаков, С. Нейковський // Інформаційний вісник АН вищої освіти України. – 2007. – №2(53). – С. 11–13.
3. Гаврилова Н.Б. Особливості організації та вдосконалення системи навчання в умовах Болонського процесу / Н.Б. Гаврилова, В.В. Гузева // Фармація України. Погляд у майбутнє : зб. наук. пр. – Харків, 2010. – Т. 2. – С. 198–200.
4. Мнушко З.М. Менеджмент і маркетинг у фармації. Ч. I. Менеджмент в фармації : підруч. для студ. вищ. навч. закладів / З.М. Мнушко, Н.М. Діхтярьова ; за ред. З.М. Мнушко. – 2-е вид. – Харків : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2009. – С. 328–336.
5. Освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/>.
6. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
7. Развитие и становление фармацевтического образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://clinical-pharmacy.ru/article/504-razvitie-i-stanovlenie-farmaceuticheskogo-obrazovaniya.html>.
8. raznykh stranakh mira [Trends in pharmaceutical education in different countries of the world]. *Menedzhment v oblasti zdavoohraneniya* Retrieved from http://uchebnikionline.com/medecina/menedzhment_u_galuzi_ohoroni_zdorovya_-_bayeva_ov/pidgotovka_provizoriv_farmatsevtiv.htm. [in Russian].
9. Bolshakov, V., & Neikovskii, S. (2007). Bolonskii protses: pliusy i minusy [Bologna Process: pluses i minuses] *Informatsiyni visnyk AN vyshchoi osvity Ukrainy*, 2(53), 11–13. [in Ukrainain].
10. Havrylova, N. B., & Huzieva, V. V. (2010). Osoblyvosti orhanizatsii ta vdoskonalennia systemy navchannia v umovakh Bolonskoho protsesu [Features of organization and perfection of the departmental teaching are in the conditions of Bologna process] *Farmatsia Ukrainy. Pohliad u maibutnie*, 2, 198–200. [in Ukrainain].
11. Mnushko, Z., & Dikhtiarova, N. (2009). *Menedzhment i marketing u farmatsii [Management and marketing in pharmacy]*. Kharkiv: Vyd-vo NfaU: Zoloti storinky [in Ukrainain].
12. *Osvitnii portal [Educational Portal]*. Retrieved from <http://www.osvita.org.ua/>. [in Ukrainain].
13. *Zakon Ukrainy Pro vyshchu osvitu: pryjnyati 1 lypnia 2014 roku №1556-VII [Law of Ukraine on Higher Education from July 12014, №1556-VII]* Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainain].
14. *Razvitie i stanovlenie farmacevticheskogo obrazovaniya [Development and formation of pharmaceutical education]*. Retrieved from <http://clinical-pharmacy.ru/article/504-razvitie-i-stanovlenie-farmaceuticheskogo-obrazovaniya.html>. [in Russian].

References

1. Baeva, O. Tendentsii farmatsevticheskogo obrazovania v

Відомості про автора:

Зарічна Т. П., к. фарм. н., доцент каф. управління та економіки фармації, медичного та фармацевтичного правознавства, Запорізький державний медичний університет, E-mail: t.zarichnaya@mail.ru.

Сведения об авторе:

Заричная Т. П., к. фарм. н., доцент каф. управления и экономики фармации, медицинского и фармацевтического правоведения, Запорожский государственный медицинский университет, E-mail: t.zarichnaya@mail.ru.

Information about the author:

Zarichnaya T. P., Ph.D., Associate Professor of the Department of Management and Economics of Pharmacy, Medical and Pharmaceutical Law, Zaporizhzhia State Medical University, E-mail: t.zarichnaya@mail.ru.

Надійшла в редакцію 10.06.2015 р.